

VILA TUGENDHAT JE ZNOVU BLÍZKO ORIGINÁLU

V letech 2010–2012 proběhla druhá památková obnova a restaurace vily Tugendhat (první obnovu a rekonstrukci objektu realizovalo město Brno v letech 1981–1985). Projekt zpracovalo sdružení tří architektonických ateliérů: Omnia projekt, Archteam a RAW. Hlavními podklady byly přesné zaměření stavby, stavebněhistorický průzkum a restaurátorské průzkumy. Projekt měl ambici maximálně navrátit stavbu do originálního stavu z let 1930–1938. Na základě pečlivé analýzy dochované původní plánové a fotografické dokumentace a poznatků z provedených průzkumů byla upřesněna míra zachování originální substance, která byla značná. Podstatou restaurování vily se tak stala úplná rehabilitace stavby, co nejcitlivější a nejpřesnější obnova všech původních povrchů a jednotlivých prvků. S tím korespondoval způsob doplnění chybějících součástí, jako například zařizovacích předmětů, vestavěného i volného mobiliáře. Památková obnova se vedle stavebních konstrukcí týkala také inženýrských sítí, technického vybavení a zahrady.

kovy a dřevo). Historická souvrství, pod nimiž se mnohdy původní povrchy ukrývaly, jsou na několika místech prezentována formou takzvaných archeologických oken. Zcela bez zásahů, kromě pečlivého očištění, zůstalo opláštění sloupů a onyxová příčka v hlavním obytném prostoru.

Použití původních receptur

Některé prvky byly zhotoveny podle původních receptur, které se dnes již neuvžívají nebo prošly zásadní technologickou inovací. Jde zejména o Sorelův cement, který byl patentován v roce 1927 a sloužil zvláště při

Práce špičkových restaurátorů

Druhou obnovu a restauraci vily Tugendhat realizovala v období od 24. ledna 2010 do 24. ledna 2012 firma UNISTAV, a. s., pro kterou pracovala řada subdodavatelů, především špičkových restaurátorů. Nejdříve prošly sanací ty konstrukce domu, které byly příčinou opakovaných havarijních situací – izolace, vnitřní a vnější kanalizace, zdravotnické instalace, elektroinstalace, výměňková stanice. Proběhla kompletní oprava a statické zajištění zahradní terasy se schodištěm včetně transferu a zpětné aplikace původních omítek. Staticky zajištěna byla opěrná zeď v takzvaném tunelu (dilatační prostor pod uliční terasou). Bylo obnoveno dožilé souvrství střešního pláště a provedena pojistná hydroizolace v celé ploše střechy. V interiérech byly odstraněny dodatečně vestavěné příčky a zadržky.

Speciální péči věnovali restaurátoři povrchům. V maximální míře zůstaly zachovány originální substance jednotlivých materiálů a prvků (například vnější a vnitřní omítky,

aplikaci bezspárých podlah (xylolit). Tento materiál byl při stavbě vily použit v hlavním obytném prostoru i v ložnicích a tvořil podklad pro původní podlahovou krytinu značky DLW (Deutsche Linoleum-Werke). Rovněž linoleum DLW, které se nepřetržitě vyrábí, avšak již modernější technologií a pod jinou obchodní značkou, bylo pro vilu Tugendhat speciálně vyrobeno podle původních receptur. Důsledným restaurováním prošly technické památky v objektu, jako například elektrické spouštěcí oken, vzduchotechnika (včetně původního systému větrání prostoru zimní zahrady). Celkovou revitalizací prošla také zahrada. Specialisté rekonstruovali rovněž mobilní zeleň na terasách a rostlinný inventář v zimní zahradě, kde je zprovozněn i bazén na vodní rostliny.

Během obnovy a restaurace domu došlo k obnovení některých konstrukcí a pozoruhodných stavebnětechnických a materiálových situací (původní fragmenty DLW, izolační desky znač-

ky Torfoleum, autentické prvky elektroinstalace, nebo úlomky původního skla). Prvky a materiály převážně zahraniční provenience byly v rámci operativní dokumentace stavby evidovány. Vybraným stavebním prvkům a materiálům by měla být v budoucnu věnována samostatná expozice, která umožní širší veřejnosti nahlédnout i do tohoto segmentu stavebnětechnické historie vily.

Mezinárodní dohled odborníků

Současně se zahájením památkové obnovy stavby byl ustanoven Mezinárodní poradní sbor expertů pro odborný dohled na provádění obnovy vily v souladu s požadavky památkové péče THICOM (Tugendhat House International Committee). THICOM se vyjadřoval k základním otázkám koncepce, teorie a metodiky obnovy vily Tugendhat, ale také k postupům při konzervaci a restaurování stavební substance objektu, k jeho interiérovému vybavení a k revitalizaci zahrady. Čestnou předsedkyní

THICOM byla prof. Daniela Hammer-Tugendhat, předsedou byl její manžel, historik umění a restaurátor prof. Ivo Hammer.

Památková obnova a restaurace vily Tugendhat byla financována z Integrovaného operačního programu, z oblasti Národní podpora využití potenciálu kulturního dědictví, kterou administruje Ministerstvo kultury České republiky. Nositelem projektu bylo statutární město Brno, partnery byly Vysoké učení technické – Fakulta architektury v Brně a Muzeum města Brna. Celkové náklady činily cca 180 milionů korun. Tuto závažnou etapu ve stavební historii domu měla možnost široká světová veřejnost v pravidelných měsíčních intervalech sledovat na webových stránkách vily Tugendhat. V sekci Studijní a dokumentační centrum zůstává tato kapitola na webu trvale uložena. ■

Dagmar Černoušková

Muzeum města Brna – Studijní a dokumentační centrum vily Tugendhat

Snažili jsme se o nejvěrnější podobu

NA REKONSTRUKCI VILY TUGENDHAT SE ROZHODUJÍCÍ MĚROU PODEPSALA STAVEBNÍ FIRMA UNISTAV. S ŘEDITELEM VÝSTAVBY VILY ING. MICHALEM MALÁSKEM JSME SE SEŠLI PŘÍMO VE VILE TUGENDHAT V PŘEDVEČER JEJÍHO SLAVNOSTNÍHO OTEVŘENÍ.

Nakolik se vila Tugendhat navrátila do původního stavu z třicátých let?

Hodně, můj soukromý odhad je, že do původního stavu se vila vrátila z 90 %, a to bylo hlavním úkolem naší rekonstrukce. Snažili jsme se o co nejvěrnější návrat k původnímu stavu s využitím dobových fotografií, výpovědí pamětníků, odborné pomoci památkářů a architektů, a to vše v limitech našich současných technologických postupů.

Ve vile je zcela obnovená kotelna. Z pěti kotlů, posháněných po celé republice, byly repasovány dva nové

Nebylo jednoduché dát dohromady především celkový vzhled budovy, který byl nejvíce poničen, a věrně rekonstruovat detaily, které tento dům dělají Domem.

Důležité bylo zajištění statiky budovy. Co všechno jste museli udělat?

Vrátili jsme se k původnímu založení na takzvaných studních a nahradili jsme nevyhovující staré patky novými studnami, na které byly položeny nové patky, které jsme propojili pomocí základových pasů se stávajícím systémem vily. To je řečeno stručně. Ve skutečnosti to byl mnohem složitější postup.

V dezolátním stavu prý byly i vnitřní instalace. Jaké jste provedli zásahy?

V průběhu rekonstrukce jsme provedli kompletní výměnu všech vnitřních instalací, zdravotnických, vody, kanalizace i elektra. A všechno jsme dělali tak, aby to alespoň dalších osmdesát let bez dalšího zásahu vydrželo.

Znamená to tedy, že vilu čeká za osmdesát let další oprava?

To snad ne, spíš jsem to myslel jako paralelu k intervalu naší rekonstrukce. Protože takto rozsáhlá rekonstrukce proběhla poprvé po osmdesáti letech od vzniku vily.

Vilu jste také očistili od dodatečných stavebních zásahů. Co jste zlikvidovali?

Odstranili jsme všechny nepůvodní vestavby, například ve sklepích, a vůbec všechny věci, které v původních plánech z třicátých let nebyly. Těchto plánů jsme se de facto nejvíce drželi. Například kotelnu jsme zcela obnovili, místo ní tam byla výměňková stanice. Takže vytápění vily jsme úplně vyměnili, což ve skutečnosti znamenalo, že jsme po republice sehnali pět původních kotlů a z nich jsme repasovali dva. Koksově jsme obnovili původní shoz na koks a zprovoznil jsme i výtahy na popel a jídelní výtah.

Nejnáročnější bylo asi obnovování prvků podle původních receptur. Co bylo nejsložitější?

V koupelnách byly obnovovány původní bělinové obklady

Pozornost byla věnována i nejmenším detailům, například replikám původního kování

Znovu byl zprovozněn i jídelní výtah

V hlavním obytném prostoru byla instalována restaurovaná svítidla od Paula Hennigsena

Velmi složité bylo osazení velkoformátových skel podle původní technologie do sklářského tmelu

Mezi nejsložitější oříšky určitě patřily zařizovací předměty, například vodovodní baterie a mýsy a bidety. Dále to byly omítky, které se renovovaly tak, aby se co nejvíce zachovaly původní masy, a pak samozřejmě výroba interiérového vybavení podle původních výkresů. Na všechno jsem moc pyšný, mám radost z celku a z toho, že se podařilo těch původních prvků udělat co nejvíce. Skoro bych zapomněl na podlahy ze Sorellova cementu a pak je taky třeba říci, že na nábytku se podílelo 34 firem z celého světa.

Zvládli jste práce na vile vlastními silami, jaké jste potřebovali specialisty?

Všechnu práci jsme zvládli vlastními specialisty. Samozřejmě že jsme museli využít služeb restaurátorů s licenci třídy A a využili jsme tak vlastně týmu našich lidí kombinovaných s externisty. Těch, co mají právě zmiňovanou licenci ministerstva kultury A, je v republice jen několik.

Je pro vás osobně rekonstrukce vily Tugendhat významnou kapitolou ve vaší profesní kariéře?

Ano, bezesporu je. Někdy si říkám, jestli jsem po 22 letech strávených ve stavařině schopen dosáhnout vyššího cíle. Moc rád bych třeba opravoval pyramidy v Mexiku, nebo čínskou zeď, ale to se mi asi nepodaří. Jsem samozřejmě moc rád, že se mi v průběhu výstavby podařilo skloubit osobní život s pracovním, a velký dík patří mé ženě a mým dvěma dětem za jejich trpělivost a toleranci. ■

*Rozhovor připravili
Alena Štěpánková a Marek Navrátil
Foto: archiv Unistavu,
Karel Heinige a Kryštof Turek*

Při rekonstrukci bylo potřeba zachovat co nejvíce původních prvků

Dominantou interiéru je světově proslulá onyxová stěna, která mění barvu kamene podle slunečního svitu

